

Pasiūlymai ir komentarai

Lietuvos lenkų mokslininkų draugija (LLMD) savo Valdybos posėdyje, įvykusiame 2021 m. balandžio 30 d., aptarė Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2021 m. balandžio 20 d. paskelbtą viešosioms konsultacijoms projektą „Planuojami pokyčiai viduriniame ugdyme“ ir pasinaudodama galimybe teikia šias pastabas projektui:

1. Planuojami pokyčiai viduriniame ugdyme yra esminis pakeitimas visai Lietuvos švietimo sistemai, keliantis didelę įtaką visoms mokykloms, ir darantys ypač ryškų poveikį tautinių mažumų mokykloms.
2. Suteiktas laikas aptarimui (nuo 2021 m. balandžio 20 iki 2021 m. gegužės 3 d.) yra pernelyg trumpas išsamiam šios labai svarbios temos aptarimui.
3. Pateiktame projekte labiausiai pastebimas buvo gimtosios kalbos dalyko degradavimas tautinių mažumų mokyklose nuo privalomojo bendrojo dėstomojo dalyko iki pasirenkamojo, kas iš esmės panaikintų tautinės mažumos mokyklos sampratą, kurios vienu esminių bruožų yra nepertraukiamas gimtosios kalbos dėstymas ir dėstymas gimtąja kalba visose ugdymo pakopose. Atkreiptinas dėmesys, kad balandžio 28 d. šalia gimtosios kalbos atsirado išnaša, kurioje pažymėta kad gimtoji kalba tautinių mažumų mokyklose yra privaloma, tačiau paliekant gimtąją kalbą tarp privalomai pasirenkamų bendrojo ugdymo dalykų, ku be abejo nebūtų pilnai išspręsta gimtosios kalbos kaip privalomo dalyko statuso problema. Projekto 2021 m. balandžio 28 d. pakoreguotoje versijoje išlieka skirtingo interpretavimo ateityje galimybė. Todėl ypač sveikintinas gimtosios kalbos grąžinimas prie privalomųjų bendrojo dėstymo dalykų, pažymint išnašoje, kad šis dalykas privalomas tik tautinių mažumų mokyklose. Toks sprendimas nekelia abejonių dėl dalyko privalomumo.
4. Vis dėlto suprasdami, kad diskusijos dėl vidurinio ugdymo reformos dar tik įsibėgėja, norėtume pateikti keletą argumentų dėl palikimo tautinių mažumų kalbos tarp privalomųjų bendrųjų dalykų. Tautinių mažumų konvencijos 14 str. užtikrina tautinių mažumų teisę mokytis gimtosios kalbos ar gimtąja kalba. Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos Patariamąjį komiteto teminiame komentare Nr. 1 (švietimas) pažymima, kad „įsipareigojimas pripažinti kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisę mokytis savo mažumos kalbos yra susijęs su viena iš pagrindinių priemonių, kuriomis tokie asmenys gali išreikšti ir išsaugoti savo savitumą“. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad 14 straipsnio 2 paragrafe „minimos sąlygos – „galimybės mokytis tos mažumos kalbos arba mokytis ta kalba“ – viena kitos neatmeta“. Iki šiol gimtoji kalba buvo sėkmingai dėstoma pradinėse ir vidurinėse mokyklose, tad užtikrinus aukštą gimtosios kalbos mokymo standartą jo atsisakyti, ypač be tautinių mažumų atstovų aiškaus prašymo ar sutikimo būtų nepagrįsta. Šiuo metu Lietuva yra gerai vertinama tarptautinėje bendruomenėje. Europos Tarybos Patariamasis komitetas ketvirtojoje nuomonėje dėl Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje pakankamai gerai vertino esamą tautinių mažumų švietimą, tačiau vienoje iš rekomendacijų pažymėjo, kad gimtosios kalbos pozicija galėtų būti sustiprinti pavyzdžiui numatant galimybę atsižvelgti į gimtosios kalbos egzaminų rezultatus stojant į universitetus.
5. Tautinių mažumų konvencijos aiškinimui ypač svarbios ESBO vyriausiojo tautinių mažumų reikalų komisaro kartu su Tarptautinių santykių fondu paruoštos rekomendacijos, vadinamos dar Hagos rekomendacijomis dėl tautinių mažumų

švietimo teisių. Šiose rekomendacijose pažymima, kad vidurinėje mokykloje „nemaža ugdymo programos dalis turėtų būti dėstoma mažumos kalba“. Pabrėžiama, kad „mažumos kalba turėtų būti reguliariai dėstoma kaip dalykas“ (13 Rekomendacijų punktas).

6. Manytina, kad pirminis siūlytas projektas „Planuojami pokyčiai viduriniame ugdyme“ prieštarautų ir Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutarties 14 straipsniui.
7. Gimtosios kalbos dėstymas tautinių mažumų mokyklose privalo būti prilygintas kitiems privalomiems bendrojo ugdymo dalykams, todėl sveikintina ir tai, kad naujausioje projekto redakcijoje palikta galimybė dėstyti gimtąją kalbą 5 val. per savaitę išplėstiniu kursu.
8. Gimtosios kalbos dalyko degradavimas tautinių mažumų mokyklose nuo privalomojo bendrojo dėstomojo dalyko iki pasirenkamojo galėtų reikšti, kad konkurencijoje dėl dėstomų dalykų valandų ir poreikio aprėpti didesnę dalykų skaičių mokinys nepriklausomai nuo savo noro negalėtų pasirinkti mokytis gimtosios kalbos dėl planuotų valandų limitu. Tokiu būdu, negalėtų tinkamai naudotis Tautinių mažumų konvencijoje užtikrintomis teisėmis dėl gimtosios kalbos mokymosi.
9. Siūlytume, laikytis projekto 2021 m. balandžio 29 d. pasiūlyto varianto, kuomet gimtoji kalba palikta tarp privalomų dalykų, tuo pačiu nepaliekant vietos skirtingoms interpretacijoms.
10. Siekiant gauti subalansuotą sprendimą, kviečiame plėsti konsultacijų su visuomene mechanizmą, paliekant adekvatų laiką konsultacijoms ir kviečiant šių dalykų aptarimui visas suinteresuotas puses, tarp jų tautinių mažumų mokyklų bei tautinių mažumų visuomeninių organizacijų atstovus. LLMD pareiškia, kad ji pasiryžusi aktyviai dalyvauti aptarimuose ir tikisi būti kviečiama į šių, labai svarbių tautinėms mažumoms ir visai Lietuvos švietimo sistemai, klausimų aptarimus ateityje.

Lietuvos Lenkų Mokslininkų Draugijos Valdyba